

latio; cum enim vis haec a Physicis spectatur tamquam initium seu elementum virium vel motus subsequentis, quae certe sunt quantitas, necessario quoque initium hujus quantitatis erit quantitas, ne ex *non esse* dicatur oriri *esse*. Verum contradictio in qua versatur supposita hujusmodi elementorum materiae simplicitas cum vi motrici iisdem adjecta, inferius apposite indicabitur.

Tandem omnes istas materiae proprietates comitatur inertia, quae sola sufficit ad ostendendum subjectum nostrum cogitationem non esse materiale, est enim intrinsece activum, et sui juris: licet itaque non possemus demonstrare compositionem aliquarum materiae proprietatum, non ideo tamen sequetur animam non differre a materia.

Instant III°. 1°. Cogitatio licet simplex potest existere in materia composita, quia potest concipi orta ex compositione, sicut, quamvis singulae partes horologii horas non indicant, tamen ex compositione earum oritur iste effectus. 2°. Quia etiam anima ut dicitur simplex, juxta sententiae nonnullorum diffunditur per totum corpus; ergo et cogitatio poterit esse diffusa.

Resp. *Nego ant.* Ad 1^m. *Nego ant. parit. et conseq.* Vel singulae partes componentes ante compositionem habent vim cogitandi completam, vel non: si primum, inutilis foret compositio, et contra testimonium sensus intimi tot essent in nobis entia cogitantia, quod partes illius compositi; si alterum, tunc quia vis cogitandi incompleta fingi nequeat, ex partibus absolute non cogitantibus oriri deberet cogitatio, quod repugnat; nam ex *non esse* nequit oriri *esse*, et etiamsi talis vis incompleta supponeretur, nunquam per compositionem compleretur; quia cogitatio est actio immanens, et unumquodque ens sibi non alteri cogitat. Hinc non valet paritas, quia in singulis horologii partibus habetur aptitudo initialis et inadaequata ad indicationem horarum, seu ad talem determinatum motum qui exurgit ex omnibus partibus simul compositis, tenditque ad terminum externum: at non cogitatio partium compositi non est initium cogitationis. Idem dicatur de unitate quae non est numerus, et tamen in collectione constituit numerum, de milite relate ad exercitum: in his enim et aliis similibus seorsim sumptis supponitur inadaequata seu initialis aptitudo ad talem compositionem.

Ad 2^m. *Nego conseq. et parit.* Qui docent animam per totum corpus diffundi, admittunt eam esse ens simplex à ma-

terià distinctum nec ita hanc diffusionem concipiunt, quasi diversae partes animae diversis partibus corporis responderent, quod esset materialiter diffundi, et *circumscriptive* per modum corporis existere, sed *virtualiter* tantum diffundi seu praesentiam suam physicam toti corpori exhibere, et *definitive* in illo existere (1). At cogitatio juxta adversarios ita diffunderetur per partes compositi, ut veluti in frustula divisa ex eorum aggregatione coalesceret, quod repugnat.

Instant IV°. cum Tollendo. Deus licet simplex et inextensus, tribuit materiae compositionem et extensionem; ergo

(1) Ratio ob quam ens habens partes sive expansionem physicam suae superficiei, qua diversis partibus alicujus spatii, seu cuidam loco respondet illudque occupat, dicatur *circumscriptive* in loco existere, evidens est; quia videlicet aut limitibus propriae superficiei veluti circumscribit ac determinat partem spatii, id est locum, aut limites expansionis ipsius loci claudunt ac circumscribunt quodammodo superficiem et volumen illius entis, ut patet ex obviis exemplis rerum corporalium. Ut autem *definitiva* existentia entis simplicis finiti in loco (hoc enim de Deo, qui est actu immensus, dici nequit) melius intelligatur, duo haec supponantur: 1° posse et etiam quandoque debere, ut inferius videbimus, apprehendi in tali ente simplici virtualem diffusionem, seu ut ita dicam, quandam expansionem ac latitudinem realis ejus ac physicae quamvis simplicis praesentiae. 2°, hanc illius realis ac physicae praesentiae amplitudinem utcumque concipiatur, non posse esse nisi finitam. Quia igitur tale ens simplex non apprehenditur dumtaxat puncto cuidam spatii mathematicae vel physicae indivisibili coexistere habet quandam commensurationem cum expansione loci, quia vero haec amplitudo illius simplicis praesentiae est necessario finita, quamvis proprie non circumscribatur loco, debet tamen eidem tantum praesens esse, ita ut dum determinatur, e. g. ad locum A, non sit simul in loco B, praesertim longe dissito. Atque hoc significat *definitiva* entis simplicis in loco existentia, quae nec ejus simplicitati adversatur nec destruit generalem ac veram doctrinam, quod scilicet ens *substantiale* praesertim simplex et spirituale, eo ipso quod *per se* etiam *in se* existat, nec egeat aliquo receptaculo sive loco physico quo contineatur; unde praescindendo a particulari quadam determinatione, recte dicitur ens tale *nullibi* esse, scilicet quoad locum non vero quoad existentiam, quam in se ipso habet et potest habere, etiam nullo alio ente creato existente. Omnia haec quae diximus, eo vergunt ut imbecillitati humanae mentis, dum de rebus sensibus remotis disserit, aliquam opem suppeditemus.

à contrario materia licet composita; potest producere cogitationem simplicem.

Resp. *Nego conseq. et parit.* Deus utpote virtutis infinitae, potuit materiae tribuere extensionem quam in se *formaliter* non continet; sufficit enim ad rationem primae causae, ut *virtualiter* effectus perfectionem praecontineat; agitur insuper de effectu *ad extra*, qui in causis aequivocis potest esse naturae diversae. At cogitatio non est effectus extrinsecus, et ad mentem adversariorum deberet esse proprietas naturalis materiae; ergo cum ceteris ejus proprietatibus non deberet pugnare, sicut nec virtus divina infinita pugnat cum productione materiae.

12. Opponunt II°. Omnis cogitatio et idea à sensibus pendet; sensus sunt corporei: ergo et idea. Deinde anima percipit extensum: ergo est extensa.

Resp. ad 1°. *Dist. maj.* Omnis idea a sensibus pendet efficienter; *nego*, occasionaliter, vel *nego*, vel *trans.* et *conc. min. nego conseq.* Nullam ideam nostram a sensibus qui sunt corporei, posse efficienter provenire patet ex fundamento, et ex responsionibus superius datis. Utrum autem sensus sint semper determinativum occasionale saltem *remotum*, hoc parum in praesens refert, quia ut diximus, etiam sensationes formaliter spectatae postulant subjectum distinctum et diversum a corpore; et falsum esse constat vel ex sola perceptione *nostrae ego*, quae nec remote, ut vidimus in Logicis (1), a sensibus pendet. Ex quo etiam colligitur, posse negari effatum Peripateticorum: *Nihil est in intellectu, quod non fuerit in sensibus*; etiamsi non admitantur ideae ingentiae Cartesianorum.

Ad 2°. *Dist. ant.* percipit extensum modo inextenso, *conc. extenso nego.* Hoc adeo verum est, ut si singulis partibus extensi responderent partes subjecti percipientis, fidente ipso Bayle, nunquam exurgeret totalis perceptio compositi; praesertim quod perceptio nostra non sit proportionalis quaedam compositi repraesentatio, sed totam magnitudinem ejus indivisibili exhibet ratione. Praeterea argumentum facile retorquetur; et postrema ratio ostendit, non posse urgeri difficultatem, paritate desumpta a materiali imagine depicta, magnitudinem objecti tantum proportionaliter exhibente (2).

(1) Part. 2. art. 3. n. 45.

(2) Retorsio argumenti inde desumitur, quod mens nostra

Instant. Nihil cogitamus absque sensibili phantasmate; phantasma efficienter a sensibus pendet; ergo.

Resp. *Nego maj. et min.* Nisi vocabula quibus communiter cogitationes nostras nectimus, dixeris phantasmata (quod fieri nequit), falsum est nos nihil cogitare sine phantasmate; nam e. g. affectiones doloris, gaudii, etc. nullo sensibili phantasmate nectuntur; voces vero cum sint signa extrinseca idearum, eas in antecessum supponunt: ergo falsa est major. Phantasma prout hic sumitur, cum idem sit ac sensatio illa formaliter spectata, quae aliquam rei perceptae imaginem exhibet, nequit pariter efficienter a sensibus pendere, ut patet ex solutione difficultatum articuli praecedentis; ergo falsa est quoque minor.

13. Opponunt contra spiritualitatem animae I°. Anima est forma corporis, et in eo recipitur tamquam in subjecto; atqui si est spiritualis, prorsus non intelligitur quomodo in corpore recipiatur; ergo.

Resp. *Dist. maj.* anima est forma corporis, quatenus est

etiam res mere intelligibiles, omnique extensione vel partium compositione destitutas percipiat; unde propter hoc aequae vel etiam potiori jure, debet necessario dici simplex et immaterialis. Postrema animadversio refertur ad excludendam ulteriorem difficultatem, quae ex eo desumeretur, quod quamvis sensibilis imago rei vel maxime extensae possit delineari in spatio exiguo, nequeat tamen in puncto simplici et prorsus indivisibili. Etenim augmentum hoc difficultatis locum haberet, si rei sensibilis ac materialis imago in mente repraesentata non responderet adaequatae magnitudini objective reali rei perceptae, sed tantum proportionali quadam ratione, sicut fieri solet in exiguis picturis magnae ejusdem urbis, aedificii, vel etiam totius orbis terrarum, singulas proportionaliter partes distincte et accurate exhibentibus; quod falsum est, cum nos nedum juxta imaginem rerum sensibilibus in mente repraesentatam judicium feramus de relativa et objectiva earum rerum magnitudine qualem revera in se habent, non autem de proportionali dumtaxat, verum etiam proportionalem rei magnitudinem in pictura repraesentatam, a magnitudine objective reali cujus imaginem in mente habemus, e. g. Basilicae S. Petri, apprimè distinguamus. Unde si propter imaginem rei sensibilis quam in mente habemus, animus deberet supponi extensione praeditus; jam quo majoris rei extensionem perciperet, eo majori extensione deberet gaudere, et si tandem imaginatione ultra ipsos hujus mundi limites porrigeretur, ipsam extensionem hujus aspectabilis mundi propria extensione excedere dicendus foret; quo nihil, ut patet, absurdius excogitari potest.

ipsi per physicam unionem intime praesens, *conc.* aliter, *nego*; et omnia *min. nego* conseq. Munus animae nostrae, ut forma corporis, juxta S. Augustinum, *de Quantitate animae* (1), istud est: *Corpus praesentia sua vivificat, colligit in unum atque in uno tenet, diffundere et contabescere non sinit.* Quae omnia non impediunt, quominus anima sit substantia a corpore distincta atque diversa; licet enim non intelligeretur, quomodo in corpora recipiatur cum sit spiritus, et in quo consistat haec physica utriusque unio, non ideo neganda esset diversitas ejus substantiae, cum evidenter probatur.

Instant 1°. Si anima esset spiritualis, 1°. non foret forma corpori proporcionata; ergo non posset cum ipso uniri; 2°. deberet concipi tamquam quid incompletum; 3°. moveretur cum corpore; motus, utpote affectio corporea, spiritui non competit.

Resp. ad 1^m. *Dist. ant.* non foret proportionata in linea entis *conc.* in linea communis operationum principii, *nego*. Ut anima sit vera corporis nostri forma, debet constituere simul cum ipso *unum per se* seu compositum substantiale, commune operationum principium, quod dicitur *homo*: ad hoc autem duo praecipue requiruntur; 1°, quod a natura sit ordinata ad talem unionem, secus, si e. g. uniretur cum lapide ad quem ordinata non est, esset, compositum accidentale; 2°, quod reipsa physice uniatur corpori, non vero moraliter tantum, ut, e. g. nauta navi, quod in Platone aliisque reprobatum fuit. Jam vero neutrum postulat, ut inter ipsam et corpus sit proportio in linea entis sive in *entitate*. Ipsa enim ita est forma corporis, ut simul sit substantia, nec ex materia tamquam ex subjecto, sine quo esse nequeat, educitur, sed corpori tamquam subjecto praesens illud propria virtute continet, regit, etc. et in quibusdam operationibus suis ab ipso dependet. Hinc avocandus est animus ab iis, quae *de formis substantialibus materialibus* docuerunt Peripatetici, quae formae educerentur ex materia tamquam ex subjecto, cui ita inhaerebant ut illud perficerent et perficerentur, per modum recipientis reciperentur, etc. nihil autem horum licet dicere de anima (2).

[1] Lib. 1. cap. 33.

[2] De significatione *formae substantialis* alia quaedam inferius videbimus: nunc eam tantum spectamus juxta illum sensum, quo dicitur constituere, sive *dare esse rei*, id est, ut aliquid sit

Ad 2^m. *Dist.* quid incompletum in ordine ad compositum constituendum, *conc.* in ordine substantiae, *nego*. Distinctio patet ex dictis in Ontologia (1): cum enim anima nostra sit ens positivum per se seu in se existens, nihil illi deest in ordine substantiae; relatio ad compositum constituendum, supponit tantum in ea naturalem aptitudinem ad hujusmodi unionem.

Ad 3^m. *Dist.* moveretur, quatenus modo hic modo illic esset, *conc.* quasi impulsu mechanico instar corporis ageretur, *nego*. Supposita simplicitate et spiritualitate animae, sicut nequeat dici illam circumscriptive per modum corporis esse in loco, sed tantum per praesentiam suae definitae substantiae, ita etiam movebitur de loco in locum non per impulsu mechanicum, quod utique repugnaret, sed per suam intrinsecam virtutem constitueretur modo hic, modo illic praesens.

Instant II°. 1°. Notio substantiae spiritualis sive incorporeae, per abstractionem efformata, est dumtaxat negativa. 2°. Si anima esset substantia spiritualis, quod nobilius est subderetur ignobiliori, id est corpori: hoc videtur inconveniens.

Resp. ad 1^m. *Nego ant.* et *rationem additam*, cujus falsitas patet et ex dictis in Ontologia (2), et hic superius (3) ubi definitio *spiritus* fuit exposita.

Ad 2^m. *Dist.* subderetur, quatenus ab ipso dependeat quoad aliquas operationes, *conc.* quoad existentiam vel essentialem perfectibilitatem, *nego*. Nullum habetur inconveniens in eo, quod anima in exercitio facultatis sentiendi pendeat a corpore, licet sit nobilior substantia; hoc enim necessarium erat ad mirabile istud compositum humanum consti-

ens, talis et non alius naturae. Hoc certe praestat anima nostra in corpore nostro animali, cum utpote vivificans, sentiens, rationalis, determinat illud ad constituendum ens istud compositum, quod vi suae naturae, est simul vivens, sentiens, et rationale, quorum complexio, ut patet, nec a solo corpore nec a sola anima posset haberi. Verum quis poterit ex hoc legitimi inferre, quod anima debeat esse ejusdem entitatis seu *esse substantialis* cum corpore nostro organico, quidquid tandem sit de aliis *formis substantialibus materialibus* vel immaterialibus rerum animatarum vel inanimatarum ad mentem Peripateticorum?

(1) Art. 3 n.º 27.

(2) Art. 4. n.º 41.

(3) N.º 7.

tuendum, dum interim et ex se ipsa vim sentiendi sibi essentialem habeat, et in intelligendo, volendo, etc. etiam sine corporis subsidio operari valeat, ac velut domina corporis illud essentialiter perficiat, ita ut nullum finem et usum absque ipsa illius membra haberent.

ARTICULUS III.

DE ABSOLUTA REPUGNANTIA COGITATIONIS IN MATERIA.

14. Scholasticam quaestionem (1) aggrediemur; magni tamen momenti et quae cum praecedentibus arctissime nec-

(1) Quibusdam auctoribus praesentis nostrae aetatis, nomen *scholasticae* quaestionis idem sonat ac quaestionis inanis vel futilis, et ad acuenda dumtaxat juvenum ingenia ad summum idoneae, quod quamvis de pluribus olim praesertim quaestionibus in scholis agitatis merito dici possit, non tamen de omnibus. Quis enim sanae mentis Philosophus, poterit tamquam inanes reputare quaestiones, e. g. de componenda praevisione divina cum libertate humanorum actuum, de libertate divina cum ejus naturae absoluta necessitate et immutabilitate, de scientia quam vocant *mediam*, etc.? Ut nihil dicam de determinandis conceptibus essentiae, naturae, personae, substantiae, spatii, loci, elementorum materiae, possibilitatis, etc. Num tales quaestiones destruunt rationem cujusdam naturalis mysterii, quod in quibusdam etiam naturalibus veritatibus necessario est fatendum, et non potius viam aperiunt ad apparentes contradictiones disjiciendas, impiorumque, exinde veritates maximi ponderis deridentium, os obstruendum? Nonne tales quaestiones arctissime nectuntur cum iis, quae de Deo ejusque attributis, et anima humana a quolibet revera docto vindicari debent? Quid plura, nonne sine quibusdam ex hisce quaestionibus ac notionibus recte et accurate determinatis pleraque mysteria fidei nostrae, e. g. Trinitatis, Incarnationis, Eucharistiae, etc. credi quidem poterunt, at nequaquam ab incredulorum, et heterodoxorum oppositionibus scientifica ratione, sicut decet quemvis doctorem, vindicari?

Atque hoc sensu, quaestionem quam instituimus, vocamus *scholasticam*; quamvis enim Loke et plerique alii, qui illum sunt secuti, dubitationem circa cogitationem materiae promoventes, animae spiritualitatem nihilominus videantur utcumque tueri, nequeunt tamen asserere absolute et metaphysice id certum esse; quod tamen videtur absoluta necessitate asserendum, ne in re tanti momenti detur ambigendi locus. Unde et Loke in eo sibi metipso contradicere inuimus, quod alibi assumat sicut vidimus (*Theolog. natur. cap. 2. art. 3. n.º 46. in fine*) tamquam meta-

titur, utrum scilicet ita repugnet cogitatio materiae, ut haec nec per virtutem divinam fieri possit cogitans. Occasionem huic quaestioni tractandae praebuit Loke, qui sibi metipso contradicens destruit argumenta quae ipse pro spiritualitate Dei alias adduxit, dum asserit (1), nobis impossibile esse ex contemplatione tantum idearum determinare, utrum virtute divina vis cogitandi materiae competere nequeat. Sic autem loquitur: *Habemus ideas materiae et cogitationis, sed forte non possumus cognitione assequi, utrum ens pure materiale cogitet, nec ne, quia impossibile est detegere ex contemplatione nostrarum idearum sine revelatione, num Deus non dederit quibusdam cumulibus materiae, dispositis sicut oportet, facultatem discernendi et cogitandi.* Absurda haec dubitatio facile destruitur, dummodo juxta ideas quas de materia habemus disputatio instituat. Sit itaque

PROPOSITIO.

Materia cogitans est quid absolute repugnans.

15. Loko ipso fatente (2) idea materiae est idea substantiae *extensae et solidae*, et ubicumque invenitur talis substantia ibi est *materia* et materiae *essentia*. Pariter qualitates primariae, ut extensio, soliditas, figurabilitas, etc. sunt revera in corporibus, ita ut ideae nostrae habeant prototypa à parte rei sive in corporibus; ergo inferimus *substantiam, naturam et essentiam* materiae necessario includere extensionem, soliditatem, etc. Atqui cogitatio intrinsece pugnat cum hisce proprietatibus; idque colligitur cum ex dictis in articulo praecedenti, tum sequenti etiam ratiocinatione. Sit e. g. idea trianguli, figurae scilicet tribus lineis spatium claudens, et cogitet extensum: perceptio trianguli coalescet profecto ex perceptionibus lateris unius, *plus* alterius, *plus* tertii; ergo si dicatur A perceptio trianguli, B vero perceptio la-

physice certum, et quod ens materiale nequeat esse causa effectus spiritualis, et quod anima sit revera spiritualis, quia cogitat; quae metaphysica certitudo ab hac dubitatione, vel incertitudine circa materiae cogitationem, profecto destruitur.

(1) *De l'entendement humain*, liv. 4. chap. 3. § 6.

(2) *Loc. cit.* liv. 2. chap. 33.